

Grundtvigs forhold til Sverige

Foredrag ved Grundtvig-Selskabets årsmøde i Kungälv
24. september 1969 af *Valdemar Nielsen*

Man kan undre sig over, at Grundtvig ikke fik mere at betyde i Sverige, end tilfældet har været. Det svenske folk var dog et nordisk folk, og Grundtvig var sig tidlig bevidst som nordisk frem for særlig dansk. »Ikkun dybt i Norden jeg har hjemme«, skrev han i digtet til Oehenschläger, da han 1809 sendte ham »Optrin af Kæmpelivets Undergang i Nord«. Men Norden var jo i Grundtvigs barndom og ungdom ikke en enhed og opfattedes ikke som sådan, og det kan vel nok have betydet noget. Grundtvig hørte afgjort hjemme i den vestlige del, og det bestyrkedes han i, når han læste Ove Mallings »Store og gode Handlinger af danske, norske og Holstenere«. Her var de svenske ikke regnet med, tværtimod. Det tyske Holsten, som dengang hørte under den danske konge, regnedes mere med til de danske og norske, som så ofte havde ført krig imod Sverige, og den holstenske adelsmand Daniel Rantzau f. eks. øvede sine store og gode handlinger som anfører for en dansk hær i krig mod Sverige. De nordiske kriges tid var nok forbi, men ulykken vilde, at de to parter kom til at stå på hver sin side igen i Napoleonskrigene.

Ganske vist så det en overgang lysere ud for de nordiske lande. Den svenske konge, Gustav III, havde fået indført et slags enevælde efterhånden, men blev så skudt 1792. Hans søn og efterfølger, Gustav IV. Adolf, regerede på samme måde, men fremkaldte ved sin egen-sindighed i 1809 et statskup, hvorved han blev afsat og senere forvist fra landet. For at sikre sig mod et fremtidigt enevælde, fik man vedtaget en ny regeringsform med bl. a. en rigsdag, hvorefter man valgte Gustav III's broder, Karl, først til rigsforstander, senere til konge som Karl XIII. Men han var dengang 61 år og havde ingen børn, så der måtte vælges en tronfølger efter ham igen. Der var en

overgang tale om den danske konge, Frederik VI, men han afviste at lade sig vælge. I følge kongeloven var han enevældig i Danmark og styrede ligeledes Norge enevældigt. Skulde han nu gå ind på den svenske regeringsform, var der fare for, at man i Danmark og Norge vilde kræve noget lignende indført. Det vilde han vel ikke udsætte sig for. I stedet for faldt valget så på prins Kristian August af Augustenborg. Hans slægt nedstammede fra den oldenborgske kongestamme i Danmark, og han var på det tidspunkt en slags statholder i Norge, som efter det engelske overfald i 1807 og bortførelsen af den danske flåde havde meget dårlige forbindelser med Danmark, var meget afholdt deroppe, men fuldt ud loyal overfor Frederik VI. Der var da udsigt til et godt forhold mellem Danmark og Sverige, og blandt dem, der glædede sig derved, var også Grundtvig. I et juledigt 1809 skriver han:

»Noreg og Gautur og Dana, de tre,
 eje en Moder tilsammen,
 hende skal Fremtiden jublende se
 favne de trende med Gammen.«

Ja, i et af versene peger han på en måde på det, der senere skulde blive en fremherskende tanke hos ham, at de nordiske folk i forening havde en særlig opgave blandt folkeslagene, når han siger:

»Maa end de Land i Syd og i Vest
 skælve for Menneskers Torden,
 kærlig skal Sangen paa hellige Fest
 tone fra Brødre i Norden.«

Men glæden blev kun kort. Allerede i maj 1810 døde prinsen pludseligt, og der måtte vælges en anden i hans sted. Atter kom Frederik VI på tale, og Grundtvig opfordrer i et skrift: »Er Nordens Forening ønskelig?« de svenske til at vælge ham. Det var dog ikke venteligt, at man i Sverige skulde lægge vægt på, hvad en ukendt 25-årig dansk teologisk kandidat mente, selv om han lagde dem på sinde, at Sverige dog næppe alene kunde tænkes at modstå trykket fra øst. Nylig havde det jo måttet afstå Finland til Rusland efter en tabt krig. Hvor mange, der i Sverige har læst skriftet, er vel også et spørgsmål, og i hvert fald fulgte man ikke opfordringen, men valgte i stedet for den franske marskal Bernadotte, måske i håb om, at han som krigsvant hærfører skulde vinde Finland tilbage. Bernadotte, eller

som han kaldte sig i Sverige, Karl XIV Johan, havde dog andre tanker. Som strateg så han straks, at Finland vilde være vanskeligt at forsvare. Norge lå bedre for som den anden halvdel af den skandinaviske halvø. Han indgik forbund med Rusland, senere også med England, og fik de to stormagters tilsagn om, at de vilde se gennem fingre med, at han fratog Danmark Norge. Da denne aftale rygtedes, fandt Grundtvig den skændig og brugte meget hårde ord derom. Det var jo nok Karl Johan, der havde udtænkt planen, men det var Svenskerne, som havde valgt ham og gik med på hans plan, så de måtte dele skammen med ham. Grundtvig mindedes i den forbindelse Karl Gustavs fremfærd, da han tog de skånske landsdele fra os. Det var altså Sveriges sædvanlige handlemåde overfor Danmark. Vreden fra de år dampede dog efterhånden noget af. Men også inden den tid havde han set kritisk på Sverige.

Tidligt var han bleven kendt med og optaget af de gamle skrifter af de norske udvandrere på Island og deres efterkommere. Deri fandt han udtrykket for den nordiske ånd i den gamle tid. Noget tilsvarende havde efter hans mening Sverige ikke. I »Verdenskrøniken 1812« skriver han: »Sverrig har i den gamle tid ingen historie; ingen skjald har sunget dér, ingen hjemmehårne sagn lyder gennem tiderne, et vist kendemærke på et vildt eller dådløst folk.« Hans omtale i bogen af de svenske kirkeforhold efter reformationen er også meget kritisk. At hans kendskab dertil på det tidspunkt ikke var særlig dybtgående, indrømmer han på en måde selv i et brev til vennen Molbech et år efter bogens udgivelse. Molbech havde et par overgange været i Sverige, og Grundtvig skrev da til ham: »Hvis Du ikke skriver noget offentligt om Sverrig, må Du endelig give mig en lille udsigt over litteraturens og religionsvæsenets tilstand; thi vel har jeg om disse et almindeligt begreb, som næppe er falsk, men i det enkelte véd jeg hartad intet.« At han dog fulgte lidt med i tildragelserne derovre, viser en artikel i 1816 med titlen: »En mærkelig Røst fra Sverrig.« Det drejer sig om en rundskrivelse til de svenske præster fra ærkebiskoppen, og efter en nærmere omtale deraf skriver Grundtvig: »Jeg vilde ønske, alle danske præster kunde og vilde føre en lignende Tale.« Her anerkender han da den ærkebiskoppelige skrivelser omtale af de kirkelige forhold og dens syn derpå. Året efter fik han vist forbindelse med den første præst derovre, hovpredikant A. A. Afzelius i Stockholm. Den blev dog kun kortvarig i første omgang. Den danske sprogforsker Rasmus Kr. Rask var under et ophold

i Sverige Afzelius behjælpelig med et udgiverarbejde. Talen er vel derunder falden på Grundtvig, og Rask har sørget for, at Grundtvig tilsendte Afzelius nogle af de skrifter, Grundtvig indtil da havde udgivet. Mere blev det nok ikke til den gang, men mange år efter, 1845 mødtes de to mænd. Afzelius deltog som 60årig i det nordiske studentermøde, som det år holdtes i København og skrev bagefter en beretning derom, hvori han især omtaler glæden ved det personlige møde med Grundtvig, mindes deres ungdoms brevveksling, hvorom han endnu gemmer et minde i et brev fra Grundtvig. Dr. Erica Simon har forgæves spurgt efter det i Stockholm, men det findes ikke blandt de efterladte papirer fra Afzelius, siger hun.

En mere varig forbindelse fik Grundtvig med en anden svensk kirkemand, Peter Wieselgren, der sluttede som domprovst i Göteborg, og varigheden skyldes især denne. Der findes i Grundtvig-arkivet 4 breve fra ham, mens der blandt Wieselgrens papirer i Göteborg ikke findes noget brev fra Grundtvig. I 1827, da Wieselgren var docent i Lund, udgav han en bog med titlen: »Hvilken er Sveriges religion?« Han gør i bogen opmærksom på den forskel, der er på den meget enkle form, dette er udtrykt på i regeringsformen 1809, og de forskellige ældre bestemmelser i kirkeloven, som præsterne stadig må forpligte sig til at rette sig efter. Han skelner her imellem »bibelkristendom« d. v. s., at Ny Testamente er vejledende for forståelsen af bekendelsesskrifterne, og »bekendelseskristendom«, hvori det er omvendt, og mener, at det i de foregående århundreder har skiftet mellem dem, så snart den ene, snart den anden var herskende, og han mener derfor, at klarhed på det punkt var godt. Wieselgren sendte bogen til Grundtvig og bad ham udtale sig om den, så der i en mulig ny udgave kunde tages hensyn til de indvendinger, han måtte gøre. Grundtvig har måske ikke svaret skriftligt, men 2 år senere er sagen nok bleven drøftet mundtligt, da Wieselgren sammen med den danske teolog Rudelbach en aften besøgte Grundtvig, den behageligste aften, han mindedes at have tilbragt enten i Stockholm eller København. Grundtvig var som en skjald i konversationen, skriver Wieselgren i sin omtale deraf.

Da Grundtvig i 1839 i »Brage og Idun« offentliggjorde sin afhandling »Om Nordens videnskabelige Forening«, svarede Wieselgren i næste årgang af Tidsskriftet som den eneste fra svensk side. Det er her, han mindes den behagelige aften i 1829. Han udtrykker i øvrigt sin beundring for Grundtvig, som i den alder, han var i,

kunde fremsætte en så revolutionerende tanke, men mente på den anden side ikke, at tanken kunde virkeliggøres så hurtigt, som Grundtvig syntes at tænke sig det. Jo mere han tænker over den, des rimeligere og naturligere, ja nødvendigere forekommer dens virkeliggørelse ham, og han nævner derefter forskellige ting, der kan blive som små skridt dertil, bl. a. sammenkomster som dem, der i vore dage under navnet »sommeruniversitet« finder sted skiftevis i de nordiske lande. Som en frugt, omend sen, af Grundtvigs tanke står jo også folkeakademiet her. For Wieselgrens vedkommende gav den sig senere udtryk i interessen for oprettelsen af et frit akademi i Göteborg, der nu er blevet til universitetet.

Et par år efter udgav Wieselgren nogle bibelhistoriske sange af Grundtvig i svensk oversættelse og stillede flere i udsigt, hvis de første fandt afsætning. Det har de måske ikke fundet; der kom ikke flere. 1845 vilde man i Lund fejre 700-året for indvielsen af højaltret i domkirken, og Wieselgren, som da var præst i Skåne, skrev til Grundtvig om at komme derover og være med. Han havde ikke mandat fra nogen, men mente at have forstået, at der blandt præsterne i Lunds stift vilde være lydørhed for, hvad Grundtvig havde at sige. I Sverige var der fare for, at »episkopalismen«, d. v. s. den bispestyrede officielle kirke, og det religiøse liv i folket, som vækkelserne havde kaldt frem, skulde gå hver sin vej, så den første kom til at danne en cirkel med centrum, men uden periferi, det sidste derimod en cirkel med periferi, men uden centrum. Nu mente de derved at have forstået, at Grundtvig havde sans for begge dele, og derfor vilde de gerne høre ham forklare, hvordan en kirke skulde være indrettet for både at være øm over de enkeltes samvittighed og alligevel ikke splittes i sekter. »Kort sagt: vi vil give Grundtvig lejlighed til at blive den nordiske kirkes reformator«, skriver Wieselgren. Men nu havde Grundtvig i afhandlingen 1839 taget afstand fra en kirkelig såvel som en politisk forening i Norden og fremhævet den videnskabelige som den eneste rimelige, der kunde være tale om. Hvis nu Wieselgren vilde komme frem med tanken om en kirkelig forening i Norden ved denne lejlighed, hvad noget i hans brev kunde vække mistanke om, så har Grundtvig vel fundet det rigtigst at blive hjemme. Han kunde ikke give den tanke tilslutning og vilde vel på den anden side ikke gøre skår i feststemningen ved at gå imod den. Han kom i hvert fald ikke til Lund.

Efter at have fulgt Peter Wieselgrens forhold til Grundtvig op,

vender vi lidt tilbage igen. I 1829, da Grundtvig udgav de bibelhistoriske og historiske digte, som han kaldte »Krønikerim til Børnelærdom«, havde han også deri et digt om »Sverrig og Norge«, og allerede overskriften viser, at han nu har affundet sig med, at Sverige har fået Danmarks plads i forholdet til Norge. Der er dog vemod ved tanken på fortiden, når Grundtvig siger:

»I fire hundred år dog stod
sig Nordens tvillingkrone,
så riger to, i ånd og ord,
ej bedre gik for ét på jord,
end Dannemark og Norge.
Nu smedet er i Nord af ny
en anden tvillingkrone!
Til sang om den i højen sky
har slettens fugl ej tone,
og har end nye kroner glans,
dog tidernes kærmindekrans
omslynger kun de gamle!«

Allerede i den ellers overfor Sverige så kritiske »Verdenskrønike 1812« måtte Grundtvig dog ytre sin respekt for Gustav Adolf, som øvede nordisk heltedåd af verdenshistorisk betydning i 30-årskrigen. Denne beundring træder endnu stærkere frem i digtet til Gustav Adolf i krønikerimene, hvor han lader kongen sige om sine soldater i første vers:

»Hvor vittige Dværge
udhamre af bjerge
de gothiske sværd,
som aldrig kan døves,
og silde kun sløves
med hjelme i færd;
dér bønderne bjørnen kan tæmme,
dér havde min kæmpetrop hjemme!«

og om sig selv i sidste vers:

»Lad bannere smuldre!
Lad bølgerne buldre
i tidernes elv!
Lad falde min støtte!
Jeg kæmped og blødt
for mér end mig selv!
Jeg brød for en konge min lanse,
der kroner med evige krans!«

De tre ophold i England omkring 1830, hvis store betydning for Grundtvig, dr. Thaning så udførligt har beskrevet i sin disputats, gav ham også et nyt syn på Norden, mener Thaning. »Sverige er kommen med«, skriver han. Det var dog altså kommen lidt med også før, men Grundtvig blev mere hjemme i sin samtids virkelighed end før, da han levede så meget i historiens, digtningens og tænkningens verden. Han havde lært at regne mere med forholdene, som de var, end som han ønskede dem. Et par senere udtalelser viser det. Da han 1851 var i Norge og talte ved et folkemøde, sagde han, at det længe havde stået ham klart, »at Norges borgerlige eller såkaldte politiske skilsmisse fra Danmark og forbindelse med Sverrig var uundgåelig nødvendige, når den lange ved fælles skyld og fremmedes hjælp forbitrede tvist og trætte om formandskabet i Norden skulde udjævnes.« Og i et af de kirkehistoriske foredrag fra begyndelsen af 1860'erne, som blev til bogen »Kirkespejl« siger han som noget naturligt, at »det faldt vanskeligt for Gustav Adolf og Kristian IV at gøre fælles sag i 30-årskrigen, så længe Skåne, Halland, Blekinge og Bohuslen tilligemed hele Norge regnedes til Danmark«, m. a. o. tingene har nu trukket sig rigtigt i lave, selv om det gjorde ondt, dengang det skete.

Wieselgren var en af dem fra svensk side, der i midten af det 19. århundrede virkede for at få afholdt nordiske kirkemøder, eller skandinaviske, som de kaldtes, skønt han ejendommeligt nok ikke selv deltog i nogle af dem, da de kom i gang. Det første blev holdt i København 1857. Grundtvig havde først ikke tænkt sig at gå med dertil, men da Sjællands biskop, H. L. Martensen, ikke vilde have med det at gøre, blev Grundtvig af de danske indbydere bedt om at byde de norske og svenske velkommen på de danskes vegne. Det gik Grundtvig ind på, men forbeholdt sig så ret til en af de følgende dage at gøre rede for sine særlige kirkelige anskuelser, hvilket blev tilstået ham, skønt der måtte regnes med mange modstandere af dem. Grundtvig skrev da også i et brev kort efter: »Det viste sig dog snart, at det for de fleste var en mørk tale og da ret egentlig for Lunds berømte og i mange henseender udmærkede biskop Thomander og hans 40 skånske præster.« Han mente heller ikke, at biskop Kierkegaards skarpsindige forsvar derfor under et senere ordskifte gjorde det klarere for dem. Hans slagfærdighed og veltalenhed gjorde dog indtryk på mange, mener den skånske præst P. G. Ahnfelt, som blev Grundtvigs første svenske biograf og har skrevet om sin deltagelse i

mødet. Det 2. møde af den art skulde holdes i Lund 1859, og biskop Thomander skrev i forvejen til Grundtvig og indbød ham til at bo i biskopshuset under mødet. Der sov man godt, skrev han, kunde have det hyggeligt om aftenen sammen med andre danske mødedeltagere. Og med hentydning til »Ap. Gern.« 18,9. skriver han: »Det er her ikke en makedonisk, men en skånsk mand, der beder: Kom her over og hjælp os.« De to mænd var forskellige i deres teologiske anskuelser, men følte sig åbenbart tiltrukket af hinanden personligt, da de mødtes i København ved det første møde. Grundtvig kom dog heller ikke denne gang til Lund, og han svarede først på Thomanders brev, da de danske deltagere havde fortalt om mødet efter hjemkomsten. Han skriver da: »Så kom jeg ikke endnu til Lund i Skåne, hvorhen det synes som jeg ikke skal nå, skønt det naturligvis både som skjald og som sagamand i vort Højnorden altid har haft megen tillokkelse for mig. Det var nu vist nok meget slemt, at jeg skulde skuffe forventningen, især da jeg med forbavselse hører, at Deres højjærværdighed gjorde højtid ad den gamle Vartovpræst, men hvem kunde også tænke det!« Grundtvig prøver at undskylde sig med frygt for ikke at være det skånske præsteskab velkommen, en frygt, som vel det biskoppelige »lejde« skulde have kunnet forjage. Men så var der nogen sygdom i Malmö og en mistænkelig sundhedstilstand også i København, hvorunder en ikke aldeles nødvendig og særdeles livlig samfærdsel fra begge sider syntes ham ubetimelig. Han indrømmer dog, at sådanne betæneligheder nok vejede mere til hos ham på grund af alderen. Han var jo dengang lige ved 76. Alligevel skriver han i slutningen af brevet, at han endnu ikke har opgivet håbet om at komme til Lund. Man spørger uvilkårlig sig selv: Hvorfor blev det aldrig til noget, når det havde så megen tillokkelse for ham? Det sydlige Sverige var dog det nærmeste naboland for den, der som Grundtvig levede sin meste tid i København. Ganske vist var han ikke meget rejsende, men var dog én gang i Norge, og var 4 gange i England.

En svensk højskolemand talte i 1886 i en grundtvigsk kreds på Sjælland og svenske kirkeforhold. Han var skånsk præstesøn og havde studeret i Lund, og sagde da, at der i Sverige ikke var en eneste præst, som var grundtvigsk, og at skylden derfor væsentligt var det teologiske fakultets i Lund, som havde lagt vægt på at skåne de teologiske studenter for dette »sværmeri«. Dertil havde det i så fald fået en god hjælp i H. L. Martensens »Til forsvar imod den såkaldte

grundtvigianisme«, som blev oversat til svensk allerede samme år, den udkom i Danmark, 1863. Martensen havde som teolog et godt navn også i Sverige. Her havde man da en virkelig autoritets ord for, hvad det var Grundtvig lærte, og hvorfor det måtte afvises. Martensen giver i sit skrift Grundtvig ret i en del, men bemærker så, at det er sagt af andre før ham, så han har ikke fundet på det. Det, som er det særegne ved Grundtvigs lære, og som har skaffet ham de mange tilhængere i Danmark, har ingen hjemmel hverken i det ny testamente, eller i Luthers skrifter, og må derfor afvises. Mange svenske præster var vel nok enige med Wieselgren i at skelne mellem bibelkristendom og bekendelseskristendom og ligesom han foretrak den førstnævnte, og for dem at se kunde det vel nok synes, at de i Grundtvigs fremhævelse af den apostolske bekendelse og skriftteologernes fremhævelse deroverfor af ny testamente i Danmark havde en parallel til det, de stod overfor i Sverige, så valget ikke var svært for dem.

Selv om Grundtvig ikke var med til mødet i Lund, så blev hans »kirkelige anskuelse« også her ivrigt drøftet mand og mand imellem blandt de danske og norske deltagere. En ung præstefru, hvis mand havde en del at gøre med mødets praktiske tilrettelæggelse, hvorfor de havde deres gang i biskopshuset har i nogle optegnelser fortalt morsomt om de store, men forgæves anstrengelser, nogle af de danske deltagere gjorde sig for at interessere de svenske for det grundtvigske. Også på det tredje møde, der blev holdt i Christiania (Oslo) 1861, var det et meget drøftet emne, men de svenske deltagere kunde stadig ikke forstå de andres stærke optagethed af det. En præst fra Blekinge, udtalte, at man i Sverige ikke fandt det rigtigt sådan at drøfte en mands indsats, så længe han endnu levede iblandt dem. Man burde helst vente et århundrede eller to, til man kunde vurdere den mere objektivt.

Nu er snart de første 100 år gået siden Grundtvigs død, og i den tid er der da også fra svensk side fremkommet forstående udtalelser. Det har været nævnt, at Grundtvigs fremtræden måske var for fremmedartet for det svenske folk, for »osvensk« til, at han kunde få nogen betydning derovre. På den anden side antyder en svensk præst i en bog om »Dansk kyrkoliv och svenskt« 1920 næsten, at Grundtvig vilde være kommen mere til sin ret og have fået større betydning, om han havde levet og virket i Sverige, han vilde have fundet et bedre »klima« dér. Det er da på sin vis en anerkendelse. I mange år

er der i Danmark ved adventstid udkommen en bog om dansk kirkeliv. I 1930 havde den daværende redaktør fået den idé at få én fra hvert af de andre nordiske lande til at skrive om, hvordan de derfra så på dansk kirkeliv. Fra Sverige blev der skrevet derom af dav. biskop i Visby, Rundgren, og han har især fæstet sig ved menighedslivet i grundtvigske kredse, vel fordi han så det som noget af det mest særegne her, som en fremmed straks måtte lægge mærke til. Men han skildrer det med megen sympati og skriver til sidst: »Et indslag af den retning er det, som de protestantiske kirker overalt behøver«, og han tilføjer, at når svenske teologer ikke har givet sig videre af med Grundtvig eller anerkendt ham, er det måske, fordi han har forstået Luther bedre end de. En senere udtalelse i samme retning skyldes professor Anton Fridrichsen, der ganske vist også var norsk født, men dog i mange år virkede som en anset og afholdt professor i Uppsala og skrev på svensk baggrund. Han var medredaktør af »En bok om kyrkan« (1943), hvori 20 svenske teologer skriver om kirken i nytestamentlig, i historisk aktuel og i principiel belysning. Fridrichsen var nytestamentlig forsker og bidrog med to artikler i den første gruppe. Man kunde som dansk ønske, at han havde bidraget også til én af de to andre. Nu er Grundtvig ikke nævnt i bogen, hverken i teksten eller i litteraturhenvisningerne. Men 1942 skrev han en artikel om Grundtvig i den Letterstedtske forenings »Nordisk Tidskrift« i anledning af den danske professor Hal Kochs svenske Grundtvig-bog året før. Fridrichsen nævner en udtalelse af den danske professor Grønbech om, at Grundtvig skabte en ny religion og siger derom, at det kan på en måde godt siges, når man tænker på den moderne protestantisme med dens rationalisme og historicisme. Men, siger han så videre: »hvad Grønbech her kalder nyt, er gammelt i kristendommen, ja, det ældste i den. På mange hold indenfor protestantismen, ikke mindst i Sverige, mærkes der en stræben efter at tilbagevinde dette oprindelige i kristendommen, »Kristusmythen« i dens enhed med kirken, noget helt andet end ortodoksi, højkirkelighed og sakramentalisme. Den bevægelse, som allerede har fået kontakt med Luther, må før eller senere opdage også Grundtvig. Begge kommer til at gøre deres indsats som vejledere til den nye Kristustolkning og det nye kirkesyn, som tiden tørster efter og som kirken stræber imod.« Da biskop Aulén en gang blev spurgt om, hvor Grundtvig var nævnt i svensk teologisk litteratur, henviste han bl. a. til en bog om den lutherske kirkeidé, han selv for længe siden

havde skrevet, og hvori også Grundtvig var omtalt, men føjede til, at han nu vilde bedømme Grundtvig langt mere positivt. »Det er jo det store ved ham, at han så stærkt fremhæver det, som sker i nuet, i den levende kirke«, skrev Aulén.

Idéen til folkehøjskolen, som er Grundtvigs, har Sverige fået fra Danmark, selv om den i Sverige blev udformet på en lidt anden måde og man i den første tid var ivrige efter at fremhæve den svenske skoles uafhængighed af det danske forbillede. Det var så meget lettere, som Grundtvig selv ikke fik forbindelse med nogen svensk skole. Da den første forstander for Hvilan højskole i Skåne sammen med en anden mand vilde besøge Grundtvigs højskole Marielyst udenfor København, blev de henvist til Marienlyst badhotel ved Helsingør! Det var mere kendt. Senere har dog svenske højeskolefolk vedkendt sig tankens oprindelse fra Danmark og fra Grundtvig.

Mange af Grundtvigs salmer er oversat til svensk, og seks af dem er optaget i den svenske salmebog, som bruges nu.

Endnu må nævnes lektor Carstensens skildring af Grundtvig i bogen »Nordisk kristendom« og i bogen om Grundtvig som »Nordens profet«, begge fra 1944, docent Aronsons disputats »Mänskligt och kristet« 1960, og hvad provst Wentz, Höör, har skrevet fra tid til anden i tidsskrifter og andetsteds, som vidnesbyrd om, at der stadig arbejdes med Grundtvig og hans tanker også i Sverige. Måske kan da disse, når der er gået endnu 100 år, blive drøftet ligeså ivrigt dér, som de danske og norske deltagere ved kirkemøderne i 1800-tallets midte til de svenskes forundring drøftede dem, så digteren Hostrups ord i 100-året efter Grundtvigs fødsel også her kan få deres anvendelse, når han siger:

»et stridens emne endnu han står,
og bli'r han det end i 100 år,
det viser, hvor dybt han rammed.«